

Shrnutí poznatků komplexního výzkumu genealogického vývodu Leopolda hraběte z Klenové a Janovic z mobiliárního fondu zámku Kozel

Tomáš ŠTUMBAUER

ANOTACE: V roce 2016 získal certifikaci Ministerstva kultury ČR Památkový postup pro systematické jednotlicí zpracování způsobu komplexních výzkumů a pokročilé evidence k artefaktům genealogické a heraldické povahy v mobiliárních fondech státních památkových objektů.¹ Tento článek přináší shrnutí poznatků výzkumu konkrétního genealogického artefaktu z oblasti západních Čech, který ověřil praktické využití postupu, a je pokračováním zamýšlené série publikovaných zpráv² o jeho uplatnění v aplikovaném výzkumu movitého kulturního dědictví.

Jednou z položek nepočetné skupiny unikátních výtvarně zpracovaných genealogií z mobiliárního fondu zámku Kozel je genealogický vývod Leopolda hraběte z Klenové a Janovic, inventární číslo KZ 1668. Jde o typickou ukázkou dobové syntézy informační genealogické roviny a heraldické kresby ve výtvarné dílo, tak jak ho chápeme nyní. Ve své době však byl vytvořen primárně jako dokument s charakterem ověřeného úředního dokladu, prokazující skutečnosti ke konkrétní osobě, v tomto případě nobilitu nepřilíš významného aristokrata³ žijícího v 18. století.

Fyzicky jde o kolorovanou perokresbu na papíru podlepeném později tuhým kartonem o rozměru 59 × 84 cm. Kresba byla ve spodní části pravděpodobně opatřena řadou stuh s pečeti⁴ – jejich připevnění bylo z listiny v minulosti odříznuto a osud pečeti tak zůstává neznámý. Vývod nese dataci září 1709, kdy měl podle formulace doprovodného textu být připojením pečeti ověřen. Artefakt je dosud evidován pouze na majetkoprávní úrovni, což charakterizuje aktuální zcela nedostatečný stav odborného zhodnocení prakticky celé množiny genealogických a heraldických artefaktů ve fondech státních památkových objektů. Evidence uvádí kresbu jako součást kmenové části mobiliáře zámku Kozel, což však pouze dokladuje přítomnost artefaktu na tomto letním sídle Černínů a později Valdštejnů při konfiskaci vybavení zámku v roce 1945. Zarámování kresby do pro původní mobiliář Kozlu typického bílého rámu s hnědou linkou a řezbou plastické dekorativní stuhy na vrchu však naznačuje, že kresba byla na Kozlu přítomna již mnohem dříve. V prvním stabilizovaném soupisu kmenové části kozelského inventáře z roku 1956 je artefakt popsán mylně jako „Rodokmen rodu Waldštejnského“.⁵ Současná evidence památkové péče již uvádí upřesňující, ale stále lakonický popis: „Německy psaný rodokmen hraběte Leopolda

z Klenové a Janovic s četnými dlouhými textovými exkurzy a vysvětlivkami. Nad jmény všech předků jsou jejich barevné erby.“ Jako časové určení a provenience je ve shodě s informacemi na vývodu uváděn rok 1709 a Praha. Evidence dále informuje o rozměrech, technice a materiálu. Autorství je vedeno jako neznámé. V tomto rozsahu je vývod evidován od roku 1975 (!). Artefakt je prezentován ve vstupní expozici prohlídkové trasy zámku Kozel.

Leopold hrabě z Klenové a Janovic ve světle pramenů

Na začátek komplexního rozboru díla je potřeba uvést, že osoba, pro niž byl dokument zpracován, je ve světle publikovaných pramenů⁶ dosud prakticky neznámá. Leopold hrabě z Klenové a Janovic byl pouze řadovým, nijak významným příslušníkem mladší hraběcí roudovské linie v českém prostředí jinak známého a starobylého rodu Klenovských.⁷ K osobě hraběte Leopolda lze nalézt mimo rozebíraný artefakt v tradičních genealogických pramenech pouze střípky informací.

Leopold byl jedním ze dvou synů Ferdinanda hraběte z Klenové a Janovic a jeho ženy Antonie rozené hraběnky Nosticové.⁸ Na rozdíl od jeho bratra Jana Josefa⁹ nejsou známe přesnější datace Leopoldova narození ani úmrtí. Podle Dobřenského se Leopold narodil v Sedmihradsku snad v letech 1726–1731 (nejpravděpodobněji 1727–1729).¹⁰ Bližší podrobnosti o jeho životě tomuto výzkumu dostupné zdroje neuvádějí. Z informací o rodičích a bratrovi lze odvodit, že otce Leopold ztratil v raném dětském věku, případně se narodil již jako pohrobek. V Leopoldově generaci rod Klenovských dávno pozbyl své pozemkové statky v západních Čechách a mužští příslušníci se již v mladickém věku realizovali službou v armádě nebo v církvi.¹¹ Po smrti otce čekalo toto východisko zchudlé barokní

aristokracie i oba bratry. Prvorozený, pravděpodobně o rok starší Josef zahájil v šestnácti letech církevní dráhu studiem u jezuitů v Praze a později se stal členem řádu. O Leopoldovi je známo, že stejně jako jeho otec byl vojákem, ale na rozdíl od otce, který byl císařským důstojníkem,¹² sloužil v bavorské armádě.¹³ Podobně jako bratr zahájil svoji kariéru nepochybně ve velmi raném věku. Jako třicetiletý se mohl účastnit bojů tzv. sedmileté války, v níž však bylo bavorské vojsko aktivní jen v prvních letech. Leopoldova vojenská účast v dřívějších či v pozdějších větších evropských konfliktech je bez znalosti jeho dislokace, dosažené hodnosti a druhu vojska jen ryze hypotetická. Jako zhruba dvacetiletý se mohl zúčastnit války o bavorské dědictví a v pokročilém věku se mohl zapojit do bojů proti Francouzské republice, kterých se účastnila i bavorská armáda. Ověřeným faktem je jeho manželství s pravděpodobně neurozenou Barborou Seckelovou († 1817), s níž měl dceru Marii Antonii (1755–1833), o které není známo, že by byla někdy vdána. Leopold zemřel někdy před rokem 1800, není známo místo úmrtí ani pohřbu. Leopoldův starší bratr Jan Josef, jezuita žijící po zrušení řádu v Praze, zemřel roku 1802. Odkázal své jmění na zřízení nadace pro zchudlé šlechtice, k čemuž si vymínil, že úroků budou doživotně užívat Leopoldova vdova a dcera.¹⁴ Jan Josef byl pravděpodobně posledním mužským příslušníkem roudovské linie hrabat z Klenové, Leopoldova dcera pak jedinou a poslední její příslušnicí své generace. Celý rod vymřel roku 1846 smrtí Karla Alexandra z někdejší žinkovské větve, dalšího Klenovského ve vojenských službách.

Výzkum a zhodnocení vývodu z hlediska heraldického, genealogického a lingvistického

Schematicky a výtvarným pojetím je vývod pojat tradičně jako tzv. posloupný, tedy vyvíjejí-

cí se směrem dolů od nejstarší generace. Jde o vývod střena¹⁵ z šestnácti předků z otcovy strany a matčiny strany v nejstarší, páté generaci. Zachyceno je tedy pět generací zaznamenaných horizontálně v pěti řadách. Typově jde o schéma tzv. německé šlechtické průby, v tomto případě se souměrným zobrazením předků jak z otcovy, tak matčiny linie. Celkem vývod uvádí 31 osob, reprezentovaných nápisovými páskami v němčině se zvláštními okraji s označením, ve většině případů pouze jmén a titulatur.¹⁶ Typograficky je pro všechny texty vývodu použito běžnější novogotické polokurzívní písmo Kanzleischrift. Nad páskami jsou příslušné barevné erby, spojnice přízní jsou pojaty jako listnaté větve. Vývod doplňují po stranách čtyři rozsáhlé latinské textové exkurzy ve stylizovaných svitcích. Zcela vespod je německý text potvrzující pravost dokumentu, autentičnost uváděných informací a jeho vnošení.

Zhodnocení výtvarné stránky díla je možné porovnáním s desítkami dobových analogií uchovaných ve fondech paměťových institucí.¹⁷ Vlastní heraldická kresba a kaligrafická úprava zkoumaného vývodu představuje rutinní dobový průměr a produkt spíše manufakturní výroby košatých genealogií a jejich opisů v období baroka. Kolorované kresby heraldických figur jsou nesymetrické, kreslené zjevně rovnou bez předkreslení zkušenou rukou kreslíře – heraldika. Klenoty, přilbové koruny a přikryvadla erbů postrádají výraznější plastičnost, utápějí vlastní erbovní znamení na štítech, která jsou tak méně výrazná, což způsobuje i autorem zvolená tmavší paleta tinktur a v současnosti celkové ztmavnutí kresby stářím. Obecně jsou erbovní figury přirozeně schematizovány, opakující se schémata v rodinných liniích jsou zachycena v plném zobrazení bez heraldických zkratk. Tam, kde jde o pole štítů dělená heraldickými figurami, je kresba přirozeně méně čitelná; to platí i o celé horní, poměrově nejmenší řadě erbů páté generace předků. Současná identifikace většiny figur proběhla bez obtíží. Mírně problematická je ve vývodu pouze autora interpretace erbu Zuzany Schachmann v horní řadě, respektive jeho klenotu.¹⁸ Veškeré znaky jsou z heraldického hlediska uvedeny s drobnými odchylkami korektně.¹⁹ Heraldická stránka díla je tedy autorem vývodu interpretována povětšinou správně.

Výzkum věrohodnosti genealogické roviny díla spočíval v přesnější identifikaci všech uvedených osob a ověření jejich příbuzenských vztahů, tedy posloupnosti – filiace. Zároveň tak mohla být provedena i korekce a doplnění údajů nápisových pásek uvádějících většinou pouze jména a titulatury.²⁰ S oporou tradičních genealogických pramenů a zdrojů se dosud po-

dařilo identifikovat většinu osob kromě jedné.²¹ Pro všechny identifikované osoby byly sestaveny podrobné životopisné medailony. Byla provedena rešerše ve fondech a sbírkách paměťových institucí k ověření existence portrétů osob uváděných vývodem.²²

Linii Klenovských ze strany Leopoldova otce omezuje vývod pouze na pět generací. V souvislosti s pozbytím významu roupovské linie rodu v 18. století k nejmladším generacím Klenovských samozřejmě ubývá pramenů v běžných genealogických zdrojích. Rozsáhlejší rešerše v dalších předpokládaných archivních fondech pro toto období, kromě genealogického fondu Dobřenského, byla mimo možnosti a zadání úkolu.²³ Obecně komplexní odborná monografie o rodu Klenovských dosud schází. Komparace vychází z informací, které k historii Klenovských uvádějí tradiční zdroje: Sedláckovy Hrady a zámky a jím zpracované heslo v Ottově slovníku, Maškovy Šlechtické rody v Čechách (viz pozn. č. 7). Nejvýdatnějšími zdroji pro starší období jsou výtěžky historiků Jiřího Janského²⁴ a Jiřího Úlovce.²⁵ Zdaleka nejúplnější informace však obsahují nepublikované rukopisné poznámky hraběte Dobřenského,²⁶ které zaznamenávají i příslušníky posledních generací rodů, od nichž Sedláček pro neexistenci pozemkové držby upouští. Cenným dílčím zdrojem pro celkový kontext genealogie Klenovských byl také malovaný rodokmen spřízněných Harantů, potvrzující některé informace Dobřenského, který tento pramen neznal.²⁷ Okrajově k posledním generacím Klenovských je využit Wurzbachův lexikon²⁸ a dílo Františka Martina Pelzela o českých jezuitských učencích a spisovatelích.²⁹

Nejstarším Leopoldovým předkem v otcovské linii Klenovských je ve vývodu jeho prapradě Vilém³⁰ († 1642), první hrabě z Klenové. Vývodem je zachycena jeho druhá žena³¹ Alžběta Benigna z Klenové, pocházející z rytířské větve téhož rodu. O generaci níž je zachycen Vilémův syn hrabě Hartman Maxmilián († 1673 nebo 1675),³² který při dělbě otcova majetku mezi bratry získává panství Roupov a je tak založena roupovská linie Klenovských. Jako jeho manželku vývod korektně uvádí Kryzeldu Nebílovskou z Drahobuze, provdanou ke Klenovským roku 1663. Jako již Leopoldův děd je zachycen hrabě František Hartman († po 1720), který v roce 1707³³ Roupov kvůli zadlužení prodal a postupně kvůli dluhům pozbyl i zbytek svých držav (panství úlické a poleňské). Jeho manželku Marii Elisabethu hraběnku z Wallmerode vývod opět uvádí správně. V této generaci tedy roupovská linie zchudla a ztratila na významu. Následující generaci Leopoldových rodičů představují hrabě Ferdinand († 1731),

který se již živil vojenskou službou, a Antonie hraběnka Nosticová († 1758). Z manželství uzavřeného v roce 1725 se narodilo celkem pět dětí, dospělosti se však dožili pouze dva bratři. Jedním z nich je Leopold, pro kterého byl vývod sestaven, a představuje tak jeho nejmladší, první generaci.

Z otcovy strany vývod dále uvádí příbuzenství s rody Wallmerode, Laubských z Lub, Nebílovských z Drahobuze, Příchovských z Příchovic, Polsterů z Pergenu a Karlů ze Svárova. Z matčiny strany je uváděno příbuzenství s několika liniemi Nosticů³⁴ (Nostic-Rothenburgh a Nostic-Tormensdorf) a dále rody Malovců z Chýnova a Vimperka, Vítů ze Rzávého, Schachmannů, Kokořovců z Kokořova a Benedů z Nečtin.

Ze zmiňovaných rodů je obtížně identifikovatelný rod Polsterů z Pergenu, ve vývodu zastoupený Eleonorou Polster z Pergenu. Rodů z Pergenu je v německém prostředí známo několik, ale nic nenasvědčuje nějaké spojitosti s Polstery. Druhý, problematičtější a v souvislosti s erbem již zmiňovaný je hornolužický rod Schachmannů. V 17. a 18. století registrujeme několik sňatků s příslušníky a příslušnicemi různých větví rodu Nosticů. Ve vývodu je rod zastoupen Annou Zuzanou Schachmann, druhou manželkou Kašpara z Nostic na Tormersdorfu a Bertelsdorfu z rotenburské linie. Genealogie rodu Schachmannů je v zahraničí samozřejmě obšírněji publikována,³⁵ avšak genealogické souvislosti přímých předků uvedené Zuzany jsou již velice komplikované.

Z významných a z historického hlediska zajímavých osob uváděných vývodem je kromě zmiňovaného prvního hraběte z Klenové Viléma možné zmínit několik dalších. Bezesporu nejvýznamnější osobou ve vývodu mezi Leopoldovými předky je Richard³⁶ svobodný pán z Wallmerode († 1637), na vývodu mylně uvedený jako Melichar v páté generaci předků z otcovy strany. Ze skromných poměrů nižšího rýnsko-falckého šlechtice v úřednických službách se během kariéry ve službách císaře Ferdinanda II. pozvedl až na důležitého diplomata, konfiskačního a generálního válečného komisaře v období třicetileté války. Mimo jiné byl členem Valdštejnovy delegace při sjednání tzv. Lübeckého míru. Později se však aktivně zapojil do císařského spiknutí proti vévodovi, za což byl odměněn panstvím Habry,³⁷ kde založil krátkou historii Wallmerodů v Čechách. Jeho syn Johann Reinhard byl c. k. tajný rada a hejtman Boleslavského kraje a za otcovy zásluhy byl povýšen do hraběcího stavu.³⁸ Mikuláš Aleš³⁹ svobodný pán Víta ze Rzávého z první generace z matčiny strany zastával od roku 1646 funkci malostranského hejtmána a od roku 1658 byl hejtma-

nem Nového Města pražského a též radou dvorního a komorního soudu. Ferdinand Leopold hrabě Nostic, Leopoldův děd z matčiny strany, byl hejtmanem plzeňského kraje. Vedle Viléma hraběte z Klenové jsou jen u posledních dvou jmenovaných uvedeny jejich úřady také v nápisovém štítku vývodu.

Další Leopoldovi významní předci jsou vývodem zachyceni v doplňujících textech po stranách, většinou však jde o historicky nepodložitelné a legendární postavy přisvojené do příbuzenstva s Klenovskými pro získání statutu starobylosti. Výjimku tvoří z historického a pramenného hlediska autentická a nejznámější osoba rodu Klenovských – Přibík. Významné Klenovské z mladších generací v těchto doprovodných textech zastupuje pouze Vilém první hrabě z Klenového. Rozboru textových pasáží je věnována následující kapitola.

Shrnutí genealogické stránky vývodu tedy znívá ve prospěch jeho tvůrce, avšak pouze do úrovně vlastního schématu. Genealogické vazby jsou ve shodě s heraldickou úrovní díla uvedeny správně a srovnáním se zdroji jsou potvrzeny. Kolísá zápis místních a osobních jmen a také titulatur ve štítcích.⁴⁰ Pregnanci zaznamenaných informací srážejí textové exkurzy doplňujících údajů mimo vlastní schéma vývodu. Zde již jde z velké části o dílo zavádějící a nespolehlivé, se značnou dávkou autorské licence, poznamenané navíc zřejmou neznalostí použitého jazyka – latiny. Dílo však jako celek spadá do období rozkošatělých šlechtických genealogií baroka, kde dosud obecně schází systematictější kritické zhodnocení. Navíc na uvedené doklady starobylosti rodu zásadně nelze pohlížet současným prizmatem exaktní faktografie. Jde o jednu z klíčových legitimizačních kategorií šlechtické identity již od středověku,⁴¹ kdy bylo zapotřebí „*kořeny urozenosti dovést do doby maximálně vzdálené, mlhavé natolik, aby nebylo možné dešifrovat jejich faktickou vágnost*“.⁴² Důležitým momentem je zachycení hrdinského činu či jiných zásluh, „*jimiž se významní jednotlivci „praotcové“ dobrali svých erbů a položili základy rodové slávy*“.⁴³ Faktografické ověření těchto rodových a erbovnických pověstí z nejstarších dějin je nemožné, primární prameny, na které se tento druh pověstí odvolává, jsou samy legendární, i když jsou v éře renesance a baroka zhusta přebírány jako faktum. Původní středověkou střizlivost legendy později, v době vzniku Leopoldova vývodu, zcela přehltilo dějepisectví baroka, reprezentované Bohuslavem Balbínem, také zhusta vývodem citovaným. Opomíjena z dnešního pohledu je i míra dobové představivosti a upřímnost víry autorů i tehdejší společnosti v některé zjevné fikce.⁴⁴ Obecně falzifikace, ať komplexní či

částečná, však byla v oblasti šlechtické genealogie „*standardní strategií, která zejména v 17. století skýtala příležitostná zaměstnání a výdělek řadě profesionálních genealogů a mýtotvůrců*“⁴⁵ a „*představovala poměrně běžný nástroj všude tam, kde chyběl legální nárok*“.⁴⁶ Nepokrytou legendárnost lze ilustrovat na jednom z typických projevů evropské urozenosti od dob renesance – urputné snaze o spojení původu s antickým Římem a jeho urozenými rody,⁴⁷ rody panovníků a zhusta se starozákonními postavami. V případě erbovní legendy Klenovských je původ rodu zdrženlivěji situován alespoň do oblasti sféry římského vlivu – dnešního Chorvatska – a vykazuje se službou prapředka v římských legiích.

Leopoldův vývod je tedy zpracován přesně v duchu těchto dobových postupů. Na rozdíl od legitimizované fabulace erbovní pověsti však vlastní schéma vývodu neobsahuje genealogické fikce, tedy cíleně konstruované příbuzenské vazby.

*Latinská textová pole*⁴⁸

Latinský textový doprovod vývodu, vepsaný do čtyř zvláštních polí, obsahuje legendární i historický materiál vztahující se (ať skutečně, či domněle) k rodu Klenovských. Má ilustrovat jeho starobylost, vznešenost a historický význam a oslavovat udatné činy příslušníků rodu. Nejedná se o poučený ani dobře rozvržený přehled, ale spíše o kompilace toho, co autor našel převážně v nejužívanějších dílech tehdy uznávaných autorit české historiografie. Tematicky lze celek rozdělit na pět nestejně obsáhlých okruhů: heraldický, bájeslovný, přibíkovský, janovický a nobilitační.

Pět tematických okruhů

První okruh (heraldický) sestává vlastně z jediné heraldické legendy⁴⁹ převzaté z Paprockého Diadochu,⁵⁰ doplněné zajímavým argumentem, pro nějž se dovolává Balbína. Tato první část zaujímá asi dvě třetiny prvního pole.

Zbývající třetinu, dále celé druhé pole a část třetího zabírá okruh bájeslovný, čímž máme na mysli soubor výtažků různých příběhů předků rodu z předkřesťanských dob, počínaje odchodem ze staré vlasti do Čech. Není to ovšem tak, že by se v použitých předlohách mluvilo o předcích rodu z Klenové. U Balbína či v *Historii klatovské* jsou však jistí protagonisté příběhů Hájkovy Kroniky za předky Klenovských beze všeho považováni. Tak například Hes, syn Libušiny sestry Tety a jistého Slavoše, je označen za předka rodů, které mají v erbu šachovnici, jmenovitě též Klenovských. Tuto informaci text na vývodu výslovně neuvádí, nicméně vybírá z Hájky i odjinud vše, co může sloužit jako

doklad významu, slávy či ušlechtilosti těchto údajných předků. Není to však jediná prehistorická rodina, z níž jsou podobným způsobem učiněni předkové rodu. Tento rozpor náš autor nereflektuje a zahrnuje vše, co se dalo použít. Některé osoby z Hájkovy Kroniky přiřadil do okruhu předků nejspíš sám na základě neprůkazných indicií a v jednom případě jde o jednoznačný omyl založený na podobě jmen (Hesk, otec sedmi synů, kteří bojovali proti Vlastě, je ztotožněn s Hesem).

Třetí okruh je tvořen výčtem některých slavných činů a důležitých posláních proslulého husitského hejtmana Přibíka z Klenové. Vše, co zde nalézáme, známe jako skutečně historicky doložená fakta, ovšem tu a tam lehce přibarvená či chybně podaná (chybné vrocení, zmatené spojení dvou různých událostí apod.). Tento oddíl vyplňuje část třetího a něco málo přes polovinu čtvrtého pole. Pouhé dvě pětiny posledního pole zbývají na poslední dva „okruhy“.

Janovický sestává ze tří příhod z 15. a 16. století, které se ovšem Klenovských vlastně netýkají. Přitom nelze říci, že by se mezi Přibíkovými potomky nenalezli takoví, o nichž by se dalo něco pamětihodného napsat. Pouze se žádná zmínka o nich nenacházela v běžně dostupné literatuře, z níž autor svůj materiál vybíral. Zde se nejlépe projevuje jeho nekompetentnost – když nenašel v literatuře mimo Přibíka nic přímo o Klenovských, vzal zavděk tím, co našel o Janovských z Janovic, tedy rodu, který má s Klenovskými společný původ i erb. Je ovšem možné, že vzhledem k predikátu Klenovských „z Klenové a Janovic“ oba rody při pohledu do minulosti prostě nerozlišoval. V tom se však mýlil. Pouze v jednom z uvedených případů jde skutečně o Janovského z Janovic. Jednou jde o jistého Petra Sudu, který sice po jistý čas jejich Janovice držel, ale s rodem nemá nic společného, stejně jako aktér jiné příhody, pražany popravený Jan Sádlo na Kostelci. Toho Hájek chybně považuje za bratra pánů z Janovic, což je navíc úplně jiný rod (totiž z Vrchotových Janovic).

Poslední krátký oddíl se dotýká toho, jak byli Klenovští povyšováni do panského a hraběcího stavu, ale i zde se mísí fakta s omyly z tehdejší literatury.

Odkazy a zdroje

Pokud jde o odkazy na literaturu, které autor do textu zhusta vkládá, lze říci, že v zásadě odpovídají skutečnosti. Leckde jsou nepřesné (např. chybné číslo strany), někde zase zjišťujeme, že udané místo ve skutečnosti nedokazuje autorovo tvrzení, ale spíše k tématu něco přidává. Přebírané informace náš kompilátor často formuluje vlastními slovy, při čemž je ne-

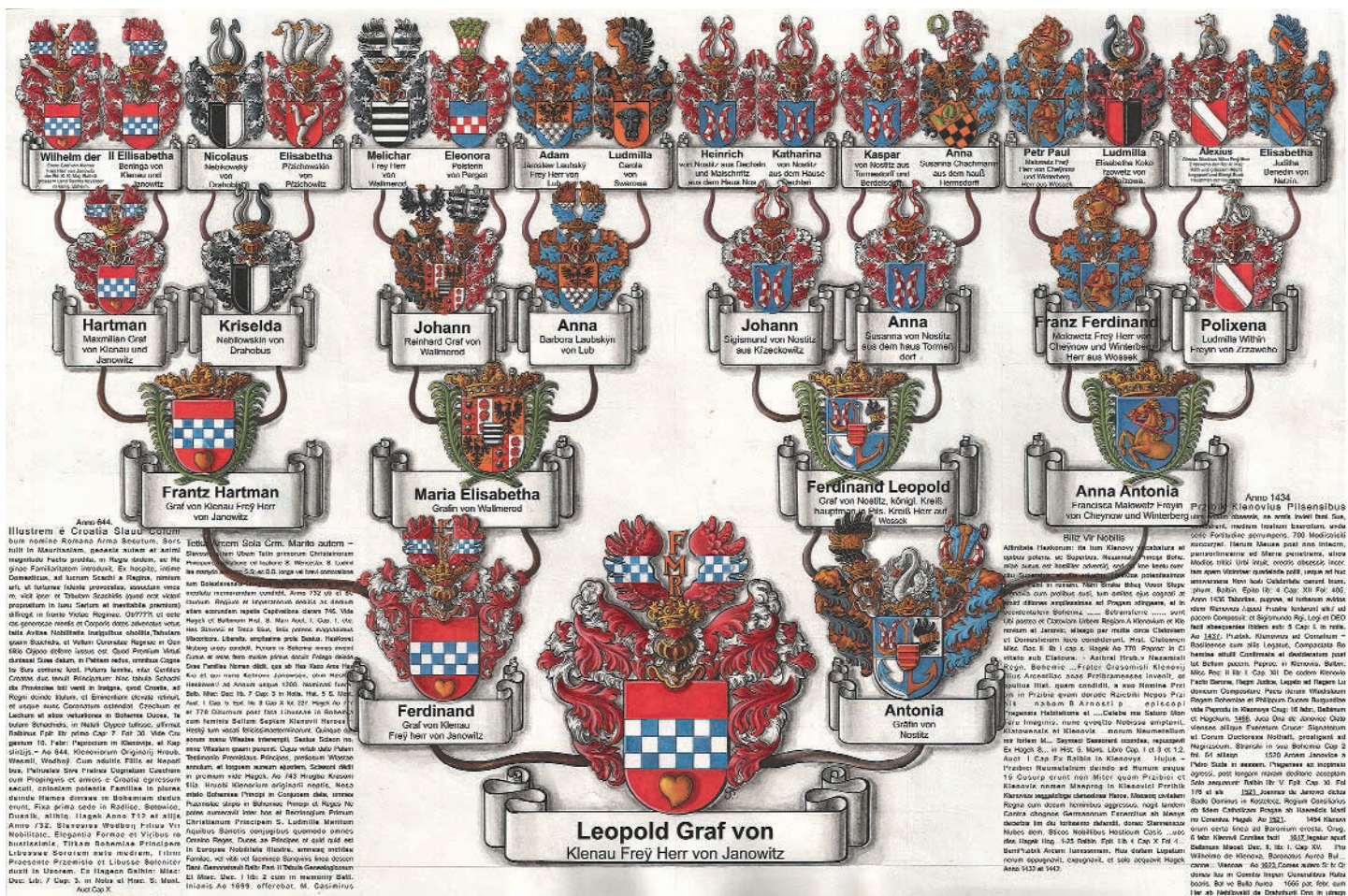
jednou patrná pochopitelná snaha o vyznění pro prezentovaný rod co nejpochvalnější. Podání zdrojových textů samozřejmě také zestručňuje. Běžně se však setkáváme i s větami či slovy doslova či téměř doslova opsanými z Balbína. Nejčastěji se autor dovolává jednak Hájkovy *Kroniky české*, jednak spisů Bohuslava Balbína (jde o různé knihy Balbínových *Miscellaneí*⁵¹ a jeho největšího historického díla *Epitome historica rerum bohemicarum*;⁵² v příbězích „bájeslovného okruhu“ se také zhusta odkazuje na knihu *Diva Montis Sancti*⁵³). Např. z Hájky,⁵⁴ u nějž nenalzáme zmínku o nikom z celého janovického rozrodu kromě jediné osoby, již je slavný Přibík z Klenové, převzal náš autor veškerý materiál o něm, kromě jediné historiky, podle níž Přibík na svém hradě utýral dva katolické mnichy. V menší míře nacházíme odkazy na Paprockého *Diadochos* a na Crugeriovo historické kalendářium *Sacri pulveres*⁵⁵ (vše je převzato z 16. února, ale někdy je odkaz chybný). Jedním odkazem jsou zastoupeny Stránského spis *Respublica Bohemiae*⁵⁶ a konečně *Historie Klatovská*,⁵⁷ jejíž autor zde sice není

jmenován, nicméně je jím barokní historiograf Jan Florián Hammerschmidt. Jeho spis vydaný roku 1699 je zároveň nejmladší knihou, již náš autor pro svou kompilaci užil. Je psán česky, stejně jako nejstarší zdroje, Hájkova Kronika (1541) a Paprockého *Diadochos* (1602). Stránského Republika, Crugeriovo kalendářium i spisy Balbínovy jsou psány latinsky. Kvalitu odkazů na literaturu lze prozatím shrnout tak, že ne vždy jsou zcela správné, ne vždy lze míněné místo podle odkazu snadno dohledat, ne vždy se na něm skutečně dokládá to, co autor tvrdí, ale ani v jednom případě nejde o vyslovenou mystifikaci. Autor skutečně užil tu literaturu, již se dovolává, a konfrontace jeho přejímek se zněním příslušných míst ukazuje, že si nevymýšlí. Tu a tam se však – záměrně, mimochodem či omylem – dopouští menších či větších dezinterpretací.

Lingvistické zhodnocení díla vrhá zajímavé světlo na otázku jeho autorství a původu. Příklad latinského textu byl ve velké části obou polí na pravé straně ztížen značnými textovými defekty. Drobnější chyby se však nacházejí

Obr. 1. Genealogický vývod Leopolda hraběte z Klenové a Janovic. Mobilární fond státního zámku Kozel, inv. č. KZ 1668. Foto: základní evidence předmětu v systému CastIS, 2016.

v celém průběhu textu a vesměs jsou takové, že se nejlépe dají vysvětlit chybným opisem možná nedbalého rukopisu. Zároveň však naznačují, že opisovatel neovládá dobře latinu a opisovanému textu snad ani nerozuměl. Vedle četných chyb v latinských výrazech či častého psaní o místo správného e lze upozornit na chyby ve jménech (např. *Sigisanundus* místo *Sigismundus*, nesmyslné *Axibral* místo *Przibral*, *Biliz* místo *Bitiz* – ač poslední příklad je dále v textu správně). Také v odkazech na literaturu jednou čteme *Crugevium* místo *Crugerium* a rovněž chyby v číselných označeních ukazují na chybné opsání číslice (0 místo 6 i místo 8). Podobné písařské chyby jsou v celém textu hojné a vidíme je i ve vlastním vývodu (*Drahobliz* místo *Drahobuz*, *Nebikowsky* místo *Nebilowsky* aj.), též zkromolení několika německých

Daß obstehende Grafflich Klenauische Sechszehen Ahnen, und die darinnen enthaltene Filiationen Vermög deren Unß vorgelegten Authentischen documenten und Proben durch auß gut und richtig seyen, auch das Wir nichts anderes gehöret noch verstanden als daß obangemelte Familien jedschitz für gut- alt- Grafflich Freyherrlich Ritter- und Sit(?)müssige Geschlechter geachtet, und ein Ehrl wunden durch uns nicht minder geachtet, und Wappen, so wir hier oben abgeschrieben, ordnet zu allen zeiten also gehalten, auch deren ordnen sich gebrauch haben, und die Generationen, auch also auf die ein ander gekölet. Thuen Wir mit unseren leghändigen Nalmen unterschrieben und bey druckung Unsern angehörnen Insign, an Aydes Statt bekräftigen so bestehen Wir den September Anno 1709

slov v celkově velmi skrovném textovém penzu osobních polí.

Datace, autorství a původce

To vše nasvědčuje tomu, že text, který máme v ruce, nebyl psán jeho původním autorem. Přinejlepším může být rekonstrukcí nějakých cizích poznámek, spíše však pouhým (chybovým) opisem totožného textu. Dáme-li toto zjištění do souvislosti s problematikým datováním potvrzovacího textu (září 1709), nabízí se domněnka, že Leopoldův vývod je pouze opisem vývodu o generaci staršího, z něhož byla ubrána původní nejstarší generace a k němuž byla připojena matčína strana. Roku 1709 totiž bylo Leopoldově matce 15 let a jeho otec nemohl být starší (spíše se zdá, že byl nejméně o dva roky mladší). Sňatek měli roku 1725 a Leopold se nejspíš narodil někdy v letech 1727–1732. Datace 1709 by tak odpovídala původnímu dokumentu,⁵⁸ přičemž Leopoldův vývod takto stopa mohl mít právní váhu, sloužil by spíše pouze jako prestižní artefakt. Tím by také byla zodpovězena otázka chybějících pod-

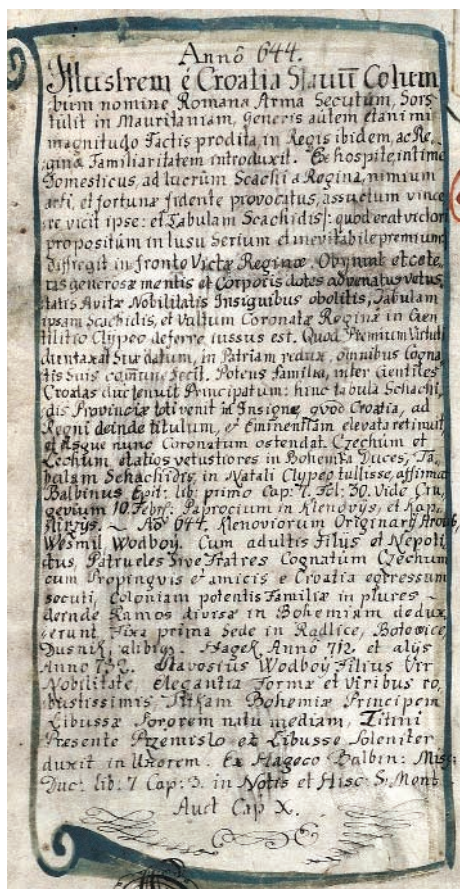
pisů a pečeti – na takto datovaném opise by přirozeně žádné nebyly. Faktem je, že v potvrzovacím textu není probant (tedy střen, jímž je hrabě Leopold) vůbec jmenován, na rozdíl od analogického dokumentu hraběnky Wratislavové, kterému se věnuje následující kapitola.

Dataci 1709 lze však vysvětlovat také jinak. První možností je prostá písařská chyba, můžeme ji ale rovnou vyloučit, neboť taková by byla objednavatelem jistě okamžitě reklamována, pokud měl být dokument datován autenticky. Druhou možností je, že datace je autentická a chybná jsou naopak životní data Leopoldových rodičů. V tom jsme totiž téměř zcela závislí na datecích uváděných Dobřenským. Předpokládalo by to však Dobřenského pochybení v celém souboru dalších přidružených rodinných údajů, což se však jeví málo pravděpodobné, zvláště když Dobřenský prokazatelně vycházel z matričních údajů.

Dalším možným vysvětlením je, že datace 1709 na Leopoldově vývodu je účelová, a jde tedy o dokument, který byl vytvořen s vědomím podvodu. Vést by k němu mohla snaha hrabě-

Obr. 2. Zpřehledňující heraldická kresba vývodu hraběte Leopolda, použita pro vytvoření vrstev digitálního modelu. Autor kresby Petr Tybitancl, 2016. Foto: základní evidence předmětu v systému CastIS, 2016.

te pro nějaký účel získat potvrzení, že je o bezmála dvě desetiletí starší. Pokud jsou Dobřenského údaje správné, fyzický vývod (byť možná jako částečný opis staršího dokumentu a ante-datovaný) mohl samozřejmě vzniknout nejdříve v roce Leopoldova narození objednávkou rodičů pro svého novorozeného potomka, spíše však vznikl mnohem později aktivitou Leopolda v dospělém věku. Co se týče účelu vyhotovení vývodu, vzhledem k Leopoldově vojenské kariéře by v takovém případě bylo pravděpodobné, že byl sestaven jako tzv. šlechtická průba vyžadovaná pro jeho službu v armádě k získání určité hodnosti a postavení v armádní hierarchii a z ní vyplývajících umístění, což hovoří ve prospěch existence dnes možná scházejících potvrzujících pečeti. Účelů však mohlo být mnohem více a dokument mohl být uplatněn vícekrát.

3

Obr. 3. Ukázka doprovodných latinských textů po stranách vývodu. Foto: základní evidence předmětu v systému CastIS, 2016.

Vše tedy nasvědčuje skutečnosti, že doprovodné texty vývodu jsou nepříliš pozorným opisem téhož textu ze starších genealogií Leopoldových předků v mužské linii, pravděpodobně jeho otce, který podobně jako syn musel doložit vývodem nobilitu pro svoji vojenskou kariéru. Zdroje, na které texty odkazují, by napovídaly, že podklady textů mohly vzniknout již v generaci Leopoldova děda (zemřel po roce 1720). Pravděpodobným prapůvodním zdrojem zejména bájeslovných pasáží, přebíraných pro pozdější účely genealogických dokladů v mužské roupovské linii rodu, by také mohly být podklady pro stavovská povýšení (1623 a 1630) Viléma Klenovského a s nimi související erbovní listiny.⁵⁹ Nejmladší událost zmiňovaná v doprovodných textech je z roku 1665 a nejmladší odkazovaný zdroj pochází z roku 1699.

Přímá analogie v mobiliárním fondu Centrálních dělen a depozitáře Kutná Hora⁶⁰

Během výzkumu analogií byl nalezen v mobiliárním fondu NPÚ, Centrálních dělen a depozitáře Kutná Hora⁶¹ zásadní artefakt, který je se vši pravděpodobností dílem stejného autora jako vývod hraběte Leopolda. Rámovaná genealogie s inventárním číslem DK 17924, evidovaná dosud také nedostatečně jako „Genealogický strom rodu Mitroviců“, pochází ze svazu Vysoký Chlumec – Vrchotovy Janovice.⁶² Jde o genealogický vývod Marie Zuzany hraběnky Wratislavové z Mitrovic⁶³ ze šestnácti předků. Formát (60 × 80 cm), výtvarné pojetí heraldické roviny a kaligrafie naznačují, že jde o dílo téhož autora jako v případě vývodu Klenovských, vytvořené zhruba ve stejném období. Vývod je datován v Praze 4. července 1772, což je tedy i pravděpodobná skutečná hladina vzniku vývodu Leopolda hraběte z Klenové, nepochopitelně ante-datovaného do roku 1709. Vývod hraběnky je navíc dochován v lepším stavu, včetně čtyř připojených pečeti⁶⁴ a rukopisných potvrzení jejich majitelů. Tím je možné získat představu o možném kompletním vzhledu Leopoldova vývodu, včetně formulací příslušných potvrzení společenského postavení a úřadu osob verifikujících tento druh dokladů.

Text v dolní části je podobně jako u vývodu hraběte Leopolda potvrzením pravdivosti uváděných skutečností. V prohlášení, stvrzeném podpisy a pečeti, je řečeno, že předkové probantky jsou uvedeni správně, stejně tak jejich posloupanost i erby; všechny uvedené rodiny jsou starošlechtického původu, což je potvrzovateli zčásti dobře známo, zčásti bylo doloženo příslušnými dokumenty. Prohlášení je datováno do Prahy 4. července 1772. Čtyřmi podepsanými potvrzovateli jsou: Filip Kolowrat Krakowský († 1773), Josef Vilém Nostic-Rieneck († 1787), nejvyšší komorník, Jan Václav Alsterle z Astfeldu a Widři († 1799), nejvyšší písař, a Jan František z Degenu, místopísař. Jde o úředníky zemského soudu v Praze, fyzickým tvůrcem dokumentu by mohl být posledně jmenovaný, spíše však půjde o někoho jim podřízeného.

Potvrzení snad mohlo být vytvořeno při příležitosti vstupu hraběnky do nadačního ústavu nebo při příležitosti sňatku (zde nám ale chybí datum jako důkaz). Další interpretace této zajímavé analogie jsou bohužel mimo rozsah tohoto článku.

Aplikace památkového postupu – jeho ověření v praxi

Památkový postup „Využití softwarového nástroje Podrobnosti a vazby, implementovaného do systému centrální evidence CastIS pro potřeby výzkumu a pokročilé evidence předmětů genealogické povahy a dalších vhodných movitých památek mobiliárních fondů ve správě NPÚ“ byl vytvořen v rámci interního výzkumného cíle Národního památkového ústavu „Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví“, financovaného z podpory Ministerstva kultury ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (DKRVO).

Předmětem památkového postupu je soubor doporučených činností k jednotlivému způsobu zpracování komplexních výzkumů a pokročilé evidence k artefaktům genealogické a heraldické povahy v mobiliárních fondech státních památkových objektů za pomoci unifikčního softwarového nástroje⁶⁵ vyvinutého, na rozdíl od řady analogického komerčního software, přímo v prostředí a podle potřeb a zadání památkové péče. Památkový postup je dále aplikovatelný pro potřeby výzkumu a pokročilé evidence další vhodné množiny movitých památek mobiliárních fondů ve správě NPÚ.

Proběhlý několikaletý vědecko-výzkumný úkol provedl rozbor zájmových okruhů ve vztahu k NPÚ jako správci těchto artefaktů a potřeb potenciální badatelské veřejnosti. Tyto okruhy pak byly promítnuty do vývoje softwarového prostředí, které umožňuje při dodržení jednotlivých doporučených postupů pokročilou práci s těmito artefakty pouze formou jejich digitálního modelu, bez omezení na místo a čas tak, jak by tomu bylo při práci s originálem. Ten je pak v maximální možné míře ušetřen přímých vlivů fyzického studia a souvisejících manipulací, podle zásad preventivní péče.

V prostředí evidence movitých památek ve správě NPÚ by vlivem užívání doporučeného software a zásad tohoto památkového postupu mělo postupně dojít k dosud postrádané unifikaci práce s tímto druhem materiálu a měla by vzniknout postupně rozšiřovaná sada komplexně zpracovaných výzkumů unikátních artefaktů mimořádně významné kulturněhistorické hodnoty a významu pro poznání aristokratických rodů působících na našem území a dalších širších historických souvislostí.

Vývoj softwarového nástroje, návrh památkového postupu a výzkum pilotního artefaktu proběhl v letech 2014–2015 v rámci úkolu „Výzkum obrazového rodokmenu Valdštejnů z mobiliárního fondu zámku Kozel a prezentace formou interaktivního počítačového modelu s odkazy na genealogická, obrazová, životopisná a další metadata“. Splněním jednotlivých

4

5

zadání tohoto úkolu bylo získáno pro potřeby NPÚ trvalé stabilní softwarové prostředí a pilotní komplexně zpracovaný výzkum středně náročného rodokmenu z fondů ve správě NPÚ. Ze zkušeností z tohoto projektu bylo možné odvodit památkový postup, předložený k certifikaci, která proběhla úspěšně. Ověření principů památkového postupu v praxi proběhlo v navazujícím výzkumu dalšího genealogického artefaktu. Výzkumný úkol „Komplexní výzkum heraldického vývodu Leopolda hraběte z Klenové a Janovic z mobiliárního fondu SZ Kozel“ se uskutečnil v roce 2016. Shrnutí výsledků podává tento článek.

Mezi konkrétní uživatele výsledků stávajících a budoucích zamýšlených výzkumů jednotlivých artefaktů patří primárně celé spektrum uživatelů z řad zaměstnanců NPÚ. V případě územních odborných pracovišť jsou to především pracovníci oborů evidence, dokumentace a informačních systémů; v případě územních památkových správ zejména pracovníci správ státních památkových objektů, oddělení tvorby expozic a oddělení správy majetku s přesahem ke službám návštěvnícké veřejnosti památkových objektů. Sekundárně je mezi potenciální uživatele počítána široká badatelská veřejnost v oblasti výzkumu genealogických a heraldických artefaktů. Výsledek nabízí možnosti pro úzkou odbornou spolupráci s dalšími památkovými institucemi ČR (zejména archivy, muzea

a galerie) nebo specializovanými společnostmi (např. Česká genealogická a heraldická společnost v Praze) v oblasti výzkumu šlechtické genealogie a heraldiky a souvisejících oblastí.

Fáze výzkumu vývodu hraběte Leopolda z Klenové a Janovic podle Památkového postupu

Strategií výzkumu je zaměřit se na zhodnocení množiny genealogických artefaktů vždy v jedné lokalitě. Pilotně byl zvolen artefakt v oblasti zahájení výzkumu, tedy v Plzeňském kraji ve fondu státního zámku Kozel s nepočteným zastoupením tohoto materiálu. Cílem příštích let je zahájit v tomto fondu výzkum zbývajících dvou artefaktů⁶⁶ a přesunout výzkum do fondu státního zámku Manětín, opět s menší množinou genealogických památek, týkajících se většinou rodu Lažanských. Vzdálenější budoucnost je předčasné projektovat, předpokládán je souběh prací i v jiných lokalitách. Podrobnější statistiku zastoupení unikátních genealogií formou vývodů nebo rozrodů a aplikované heraldiky napříč druhovými skupinami mobiliárních fondů státních památkových objektů přináší Památkový postup.⁶⁷

Fáze výzkumu konkrétního artefaktu – vývodu hraběte Leopolda – dle doporučení Památkového postupu lze zjednodušeně uvést jako:

Přípravné práce. Výběr artefaktu (kritériem byly rozsah a náročnost). Rešerše podkladů, analogií a dostupnost zdrojů. Rozvrh prací, se-

Obr. 4. Erb Antonie hraběnky rozené Nosticové, matky hraběte Leopolda. Ukázka heraldické kresby v originálu vývodu. Foto: základní evidence předmětu v systému CastIS, 2016.

Obr. 5. Erb Antonie hraběnky rozené Nosticové, matky hraběte Leopolda. Ukázka zpřehledňující heraldické kresby od Petra Tybitancla z roku 2016. Originální kresba shodně pasáže viz obr. 4. Foto: základní evidence předmětu v systému CastIS, 2016.

stavení pracovního týmu.

Práce výzkumného týmu. Přepis a překlad textové roviny artefaktu. Rešerše genealogické, heraldické a lingvistické úrovně, historických souvislostí a existujících zobrazení ve fondech paměťových institucí. Tvorba životopisných medailonů. Vytvoření zpřehledňující heraldické kresby. Vytvoření jednotlivých vrstev digitálního modelu artefaktu, vložení do softwarového nástroje, vytvoření sítě referenčních ploch a následných vazeb a spojení na sumy přidávaných informací.⁶⁸ Odladění a zprovoznění.

Závěrečné práce. Podání zprávy o ukončení výzkumu – publikace výsledků. Konfrontace s uživateli.

Výzkum artefaktu z genealogického, historického a lingvistického hlediska těží z výsledků práce spoluřešitelů výzkumného úkolu a širšího badatelského týmu: Petry Medřikové, Pavla

Blatného, Miroslava Zapletala a Vratislava Ryšavého. Jejich přínos je pro tento článek zásadní. Kresbu rodokmenu provedl erudovaný heraldický kreslíř Petr Tybitancl.⁶⁹ Projekt koordinoval a technickou část a kompilaci výsledků týmu provedl autor tohoto příspěvku.

Závěr

Předkládané výsledky a postupy výzkumu potvrzují užitečnost Památkového postupu v praxi výkonu památkové péče. Jako kodifikaci lze uvést, že byly naplněny všechny zásady, které v oblasti moderního výzkumu historické heraldiky a genealogie (v kontextu konkrétně erbovnických knih – erbovníků) zdůrazňuje např. autorka v článku již zmiňované významné publikace v této oblasti z posledních let:

„I přes obrovský přínos fotografických vyobrazení jednotlivých stránek z rukopisů, případně výřezů jednotlivých erbů, nelze ustrnout pouze na vydávání faksimilí, které nebudou opatřené analytickou studií a pomocným vyhledávacím aparátem, jelikož by tak zůstala výpočetní hodnota těchto pramenů značně nízká. V zásadě nejhodnotnější edice obsahují kromě vyobrazení erbů rovněž jejich heraldický popis, korektní přepis textů, které se vztahují k danému erbů, identifikaci erbů jménem jeho nositele s odkazem na literaturu. Součástí je kodikologický popis rukopisů zahrnující dataci, rozbor jednotlivých vrstev, identifikaci malířských a písařských rukou a určení autorů. Odhlédnout nelze od obsahové analýzy a zjištění funkce rukopisu a jeho vztahu k jiným podobným památkám (...) a za účelem dosažení co nejvyšší kvality zpřístupnění informací (...) vytěžení pramenů prostřednictvím počítačového zpracování.“⁷⁰

Článek vznikl v rámci výzkumného cíle Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury dlouhodobého koncepčního rozvoje (DKRVO) výzkumné organizace NPÚ.

■ Poznámky

1 Tomáš Štumbauer, Využití softwarového nástroje Podrobnosti a vazby implementovaného do systému centrální evidence CastIS pro potřeby výzkumu a pokročilé evidence předmětů genealogické povahy a dalších vhodných movitých památek mobiliárních fondů ve správě NPÚ. Památkový postup [online], Praha 2015, dostupné na http://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=800877, vyhledáno 2. 10. 2017. Osvědčení MK o uznání uplatněného Památkového postupu č. j. MK 55434/2016 OVV z 1. 9. 2016.

2 První studie byla publikována v roce 2014: Tomáš Štumbauer, Výzkum rodokmenu Valdštejnů z mobiliárního fondu zámku Kozel, *Zprávy památkové péče* LXXIV, 2014, s. 474–481.

3 „Genealogický vývod býval dříve hodnocen zejména po stránce právní, když šlo o nástupnictví na trůn, svěření, nadační, kde nárok předpokládal původ od určitého počtu předků (4, 8, 16, 32 atd.) jistým způsobem kvalifikovaných (šlechtických)“ – cit. dle Rodopis, in: *Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl VI. R–S*, Praha 1932, s. 188–189. Vývody (německy Ahnentafel, s erby Wappenahnentafel), jinak také rodopisy nebo genealogie, se dodávaly jako důkaz čistoty krve a šlechtických předků při obsazování některých významných úřadů – např. církevních nebo řádových (řád německých rytířů, maltézský řád), ale třeba také pro službu v armádě, při vstupu do ústavu šlechticů či při titulárních restitucích. Vývod do šestnácti předků byl například nutným předpokladem pro získání Řádu zlatého rouna. Od roku 1754 byly vývody povinné i pro čekatelé na úřad císařského komorníka. Vývody si aristokraté mohli pořizovat i pro soukromé reprezentativní účely, v takovém případě mohly mít nějakou neobvyklou nebo velmi bohatou výzdobu. Bývají přiloženy další doklady, např. výpisy kostelních (farních) knih. Podklady, ale i potvrzení od dalších příslušníků šlechtického stavu si obstarávali samotní žadatelé. Vývody je třeba nezaměňovat za erbovní listiny většinou vydávané panovníkem, sloužící k udělení nebo polepšení erbů. Další literatura: Rodokmen a Rodopis, in: *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí. Sv. 21. R (Ř) – Rozkoš*, Praha 1904, s. 879–880. – Rodopis, in: Milan Buben, *Encyklopedie heraldiky. Světská a církevní titulatura a realie*, Praha 2003, s. 209, 442–443, 487–488 a 451.

4 Existenci pečeti potvrzuje německý text v dolní části vývodu: „Thuen Wür mit unseren eigenhändigen Namens unterschritten und bey druckung Unsren angebohrnen Insignen...“ Obecně tento druh dokumentů dokládali a potvrzovali písemně a svými pečeti jiní příslušníci šlechtického stavu. Podrobně o mechanismu vydávání těchto dokladů, tzv. šlechtické průby, např. Martina Hrdinová, *Erby ctihodné šlechty slavného Království českého: edice a analýza dvou erbovníků české šlechty z 80. let 17. století*, Praha 2013, s. 10–11. – Tomáš Krejčík, K diplomatičce nobilitačních a erbovnických listin v novověku, in: Jiří Brňovják et al., *Nobilitace ve světle písemných pramenů*, Ostrava 2009, s. 13–35.

5 Položka č. 1375/1713, strana č. 56 inventáře.

6 Studium se opírá především o nepublikovaný archivní materiál: Národní archiv, Fond genealogických prací Jana Václava hraběte Dobřenského z Dobřenic, Sběrka genealogická Dobřenského, sign. 2175 – dále citováno jako Dobřenský.

7 Klenovští z Klenové a Janovic. Starobylý západočeský vladýcký, resp. rytířský rod (od 17. století hraběcí), původem ze vsi a hradu Klenová u Klatov. Do polepšení společný erb s Janovskými odkazuje na příslušnost do pradávného rodu Janoviců, Klenovští však vždy představovali

oddělený rod. K predikátu „z Klenové(ho)“ se proto později připojilo též původště „a z Janovic“. Klenovou prodali v první čtvrtině 16. století (později na čas vlastnili půlku). Po téměř tři staletí byly jejich hlavní državou Žinkovy u Nepomuku, mezi nejvýznamnější patří též Roupov či statky v okolí Chotěšova i Jinde. Nejproslulejším členem rodu je Přibík z Klenové († 1465), politicky i vojensky aktivní za husitských válek i v následujícím období. Na rozdíl od něj patří pozdější Klenovští převážně k přísně katolické prohabsburské šlechtě. Za svou věrnost jsou po Bílé hoře představiteli nejvýznamnější linie povýšení do panského a brzy nato do hraběcího stavu. Po roce 1665 existují dvě hraběcí linie: žinkovská a roupovská. Počátkem 18. století obě přicházejí o své tradiční državy a v posledních generacích již prakticky nevlastní žádné pozemkové majetky (alespoň v Čechách). Klenovští té doby slouží v armádě, nebo jsou členy mnišských řádů. V roce 1846 rod vymírá. Podrobněji viz August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl IX Domažlicko a Klatovsko*, Praha 1996 (první vydání 1882–1895), s. 154–162 (kapitola Klenovský hrad). – Idem, z Klenova a Janovic, in: *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí. Sv. 14. Kartel – Kraj*, Praha 1899, s. 358–360. – Petr Mašek, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl I. A–M*, Praha 2008, s. 464.

8 Sezdání roku 1725 v Praze u Voršílek. Uvádí Dobřenský, položka 465 (k zdroji také poznámka č. 26).

9 Narodil 6. června 1726 v Sedmíhradsku. Některé podrobnosti jeho života přináší František Martin Pelzel, *Boehmische, maehrische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwartige Zeit*, sv. 1, Praha 1786, s. 253. Od Pelcla údaje přejímají: Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 12. Teil. Klácel – Korzistka*, Wien 1864, s. 70–77, a Dobřenský.

10 Z celkem pěti dětí, které uvádí Dobřenský, byl Jan Josef zřejmě nejstarší (1726). Po jednom mrtvě narozeném (před 1730) následovaly další dvě děti (1730 a 1731), které obě už roku 1731 zemřely.

11 Posledním významným Klenovským ze stejné generace, avšak žinkovské linie rodu, byl Jan Nepomuk hrabě Klenovský († 1819), hrdina napoleonských válek, polní maršál, válečný rada a na konci života vojenský velitel Moravy a Slezska. Viz např. Wurzbach (pozn. 9).

12 O Ferdinandu Klenovském není známo, že by vlastnil nějaké statky. Zemřel v Orsavi na území dnešního Rumunska v červenci 1731 (uvádí Dobřenský), kdy mu nemohlo být ani čtyřicet let, možná mnohem méně. Sedláček, z Klenova a Janovic (pozn. 7), a po něm Mašek (pozn. 7) uvádí jako úmrtí až rok 1752, pro Dobřenského však svědčí uváděné podrobnosti. V této oblasti a době neměl příležitost účastnit se přímo válečných akcí, zřejmě sloužil v císařské vojenské správě a nezemřel v boji.

13 Podrobnosti jeho vojenské kariéry se nepodařilo dosud zmapovat. Rešerše ve zahraničních archivních fondech vojenského charakteru byla mimo možnosti a zadání úkolu. Viz též pozn. 23.

6

14 Informuje Sedláček, z Klenova a Janovic (pozn. 7).

15 Výchozí osoby, pro niž je vývod zhotoven. Někdy též probant, z latiny „zkoušený“, tedy ten, jehož původ se ověřuje (tento výraz užíván někdy také ve významu prapředek v jiném genealogickém schématu – rozrodu).

16 Pouze u tří osob je uveden zastávající úřad či doplňující informace: jde o Viléma, hraběte Klenovského, Mikuláše Aleše (Alexia), svobodného pána Víty z Rezavého a Ferdinanda Leopolda, hraběte z Nostic.

17 Z 18. století jsou to ve fondech státních památkových objektů plzeňského kraje například vývodu Florencie Josefy Agáty hraběnky z Trauttmansdorffu (mobiliární fond SPO Horšovský Týn, inv. č. HT 458) nebo Adama Maxmiliána hraběte Chanovského (mobiliární fond SPO Švihov, inv. č. SV 1018). V jiných oblastech například vývodu Jany Anny Kateřiny hraběnky z Valdštejna (mobiliární fond SPO Mnichovo Hradiště, inv. č. MH 4327) či Františka Arnošta hraběte ze Salm-Reifferscheidtu (mobilární fond SPO Rájec nad Svitavou, inv. č. RA 10165).

18 Kreslíř vývodu podává postavu v šachovaném úboru klenotu jako bezpohlavní, držící věnec, u pokrývky hlavy není jasné, zda jde o věnec nebo točenici. Při srovnání vyobrazení erbu tohoto původem gdaňského, později v Horní Lužici zdomácnělého rodu (vývod uvádí zkomolené Chachmann místo Schachmann) u Siebmachera vyplývají odchylky: postava je jednoznačně mužská, držící jednotlivý list, pokrývka hlavy je točenice. Liší se také opačná orientace klenotu a tinktury pravé strany přikryvad. Viz Johann Siebmacher, *Wappen-Buch. Faksimile-Nachdruck der 1701/05 bei Rudolph Heltmers in Nürnberg 1701*, Norimberk 1701, s. 51. Dostupné online na <http://www.wappenbuch.com/B051.htm>, vyhledáno 2. 10. 2017. Barevné schéma tinktur přináší např. lexikální zdroje o Bartholomäu Schachmannovi, viz https://de.wikipedia.org/wiki/Bartholom%C3%A4us_Schachmann, vyhledáno 2. 10. 2017.

19 Například v erbu Klenovských je v různých zdrojích blasonováno srdce v dolní části štítu, přidané pozdějším polepšením erbu jako purpurové – uvádí jej např. historické zdroje originálních erbovníků, srov. Hrdinová (pozn. 4), s. 226. Jako stříbrné srdce ho naopak uvádí např. Jan Pelant, *Erby české, moravské a slezské šlechty: vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013, s. 209. Sedláček

dokonce uvádí srdce zelené (August Sedláček, *Českomoravská heraldika*, Praha 1925, s. 146n). Vývod se tinkturou srdce blíží purpurové variantě. Dále blasony shodně uvádějí tinkturaci šachovnic na štítu, křídlech klenotu a také zbarvení přikryvad jako stříbrnomodrou, současné barevné vyznění vývodu poukazuje na původní ztvárnění stříbrné jako šedočerné škály. Erb je v polepšené variantě doplněn též písmeny „F M R“ (iniciály jmen císařů Ferdinand I., Maxmilián II., Rudolf II.), které podává autor vývodu jako výrazné „zlaté“ kapitálky.

20 Odchylna v titulatuře Hartmana Maxmiliána hraběte z Klenové a Janovic vůči užití přídomek svobodný pán z Janovic v celé linii Klenovských a početné defekty místních jmen, např. Drahobiz na pásce Mikuláše Nebilovského z Drahobuze.

21 Kateřina z Nostic, druhá manželka Jindřicha z Nostic († 1629). Ve vývodu v páté generaci předků z matčiny strany.

22 Pro generace zachycené vývodem dosud bez výsledku. Např. Paprockého Diadoch přináší rytinu Jana z Klenové, otce nejstaršího Klenovského z vývodu, tedy Viléma, prvního hraběte z Klenové. Dílo vyšlo v době, kdy byl Jan nejvyšším zemským písařem, lze tedy předpokládat autentičnost portrétu.

23 Státní oblastní archiv Plzeň, fond Velkostatek Klenová (zlomkový materiál z let 1654–1948 a 1955), nelze pro generaci hraběte Leopolda vytěžit, v jeho době již Klenová Klenovským nepatřila. Výzvou zůstávají zahraniční vojenské archiválie ve vztahu k Leopoldově vojenské službě, matriční záznamy a celá oblast archivních fondů obsahujících akta k nobilitacím a udělování erbů.

24 Jiří Jánský, Rytíř Přibík Klenovský z Klenového (1416–1465), „bohатыr neodolatelný“ a „Jidáš táborů“, in: *Sborník prací z historie a dějin umění III*, Klenová – Klatovy 2004, s. 51–167.

25 Jiří Úlovec, Hrad a zámek Klenová a jeho majitelé. 1. Od založení hradu do počátku třicetileté války, in: *Sborník prací z historie a dějin umění III*, Klenová – Klatovy 2004, s. 23–49. – Idem, Hrad a zámek Klenová a jeho majitelé. 2. Od počátku třicetileté války do zániku statku v polovině 20. století. 3. Svědectví písemných pramenů a literatury o stavební podobě hradu a zámku, in: *Sborník prací z his-*

Obr. 6. Erby páté generace předků hraběte Leopolda z otcovské linie. Ukázka zpřehledňujících heraldické kresby od Petra Tybitancla z roku 2016. Foto: základní evidence předmětu v systému CastIS, 2016.

torie a dějin umění IV, Klatovy 2006, s. 277–304.

26 Dobřenský (pozn. 6), Genealogický přehled Klenovských. Nevydaný nedatovaný rukopis č. 465.

27 Malovaný rodokmen vytvořený Janem Jiřím Harantem z Polžic a Bezručic. Uvedeni jsou jeho švagři Adam a Přibík z Klenové a všichni jejich potomci do roku 1640. Městské muzeum v Čáslavi, přír. č. 8/89. Barevné vyobrazení a popis viz Hrdinová (pozn. 4), s. 61–63.

28 Wurzbach (pozn. 9), s. 70–77.

29 Pelzel (pozn. 9).

30 Za svůj přísně katolický prohabsburský postoj byl Vilém po bitvě na Bílé hoře povýšen z rytířského do panského stavu a v říjnu 1630 v Řezně do stavu říšských hrabat s polepšením erbu. Hrabě byl císařským radou, komorníkem a přísedícím většího zemského soudu. V roce 1621 byl jedním z pobělohorských konfiskačních komisařů v Plzeňském kraji a mezi lety 1624–1626 zdejší krajským hejtmánem. Srov. Wurzbach (pozn. 9), s. 76. – Sedláček, z Klenové a Janovic (pozn. 7), s. 360–362. K dosaženým funkcím dále: Dobřenský (pozn. 6). – Tomáš V. Bílek, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, část 1.*, Praha 1882, s. XIX–XX, CXIII. – Václav Líba, *Prameny k dějinám třicetileté války, díl III. (1618–1625)*, Praha 1951, s. 736, 766.

31 První manželkou byla Kateřina ze Šternberka. Uvádí Sedláček, Hrdy (pozn. 7), s. 201.

32 Sedláčkův v Ottově slovníku publikovaný údaj (viz pozn. 7) 1678 jako rok úmrtí koliduje s uváděnými roky 1673 v soupisu osob pohřbených u jezuitů v Klatovech (srov. <http://www.katakomby.cz/jezuiteklatovy/seznampohrbnych/seznamzesnulychnejezuitu>, vyhledáno 2. 10. 2017) a datem 1675 uváděným Dobřenským.

33 Prodej panství Roupov je ve zdrojích datován různě. Stalo se tak pravděpodobně někdy mezi lety 1704 a 1707.

34 Nosticové uvádění ve vývodu pocházejí z různých hornolúžických větví rodu, vesměs z linie Rottenburg, a nijak

nesouvisí se známou hraběcí linií Nostic-Rieneck, která se usadila v Čechách (společného předka s linií Rieneck najdeme ve čtvrté, resp. páté generaci před nejstaršími Nostici na vývodu).

35 Např. už Johann Sinapius, *Des Schlesischen Adels Anderer Theil Oder Fortsetzung Schlesischer Curiositäten*, Leipzig – Breslau 1728. Dále např. Johhan Friedrich Gauhe, *Des Heiligen Römischen Reichs Genealogisch-Historisches Adels-Lexikon*, Leipzig 1740 (2. vydání). – Ernst Heinrich Kneschke, *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon. Band 8: Saackhen, Wailckhl v. Saackhen – Steinhauer zu Bulgarn*, Leipzig 1868. – Conrad Blažek, *Der abgestorbene Adel der Preussischer Provinz Schlesien*, sv. 2, Nürnberg 1890 (reprint 1977).

36 V pramenech někdy též Reichard.

37 Panství v oblasti severozápadně od dnešního Havlíčkova Brodu.

38 Informace převzaty ze sady životopisných medailonů jednotlivých osob vývodu, které vytvořili Petra Medříková a Miroslav Zapletal. Ze zdrojů medailonu Richarda svobodného pána z Wallmerode se jeho osobou tematicky zabývá především: Bernd Warlich, *Der Dreißigjährige Krieg in Selbstzeugnissen, Chroniken und Berichten* [online], <http://www.30jaehrigerkrieg.de/walmerode-walmend-walmerod-walmerot-walmerodt-walmerody-welmroth-wallmanroth-wallenrodt-volmerodt-dr-jur-reinhard-freiherr-edler-von/>, vyhledáno 2. 10. 2017.

39 Vývod uvádí Alexius – latinská a také německá varianta českého jména Aleš.

40 O tom více v lingvistickém zhodnocení dále v textu.

41 Robert Šimůnek, *Reprezentace české středověké šlechty*, Praha 2013, s. 270.

42 Ibidem, s. 271.

43 Ibidem, s. 274.

44 Rozvádí Petr Maťa, *Svět české aristokracie: (1500–1700)*, Praha 2004.

45 Ibidem, s. 93.

46 Šimůnek (pozn. 41), s. 291.

47 V českém prostředí reprezentováno např. krkolonnou genealogickou fikcí příbuzenství Rožmberků s římským rodem Orsiniů. Podrobněji např. Ibidem, s. 284–288.

48 Texty přeložili členové řešitelského týmu Miroslav Zapletal a PhDr. Vratislav Ryšavý. Analýzu textu a citovaných zdrojů provedl Miroslav Zapletal. Překlady a přepisy všech textových pasáží jsou součástí procesu uplatnění Památkového postupu, o čemž hovoří poslední kapitola článku.

49 Jde o ve zdrojích s mírnými odchylkami shodně interpretovanou legendu o udatném prapředku Klenovských Holubovi, jenž v severní Africe vyslyšel výzvu k šachové partii s tamější královnou. Podle zvyku měl vítěz právo udeřit šachovnicí soupeře přes hlavu. Holub, který nad dosud nepřemoženou soupeřkou obratně vyhrál, svého práva využil, avšak ohleduplně. Král země Holubovu obratnost a důvtip využil ve svých službách a na důkaz vděčnosti mu věnoval štít s emblémem šachovnice ve znaku a královny v helmu. Zde je původ šachovnice na rodovém erbů rytířů z Klenové a Janovic. Pozdější interpretaci Paprockého verze pověsti přinesl v polovině 19. století F. A. Heber: Franz Alexander Heber – Irena Bukačová,

České hrady, zámky a tvrze. Díl 1. Západní Čechy, Praha 2002, s. 153–154.

50 Bartoloměj Paprocký z Hlohol, *DIADOCHOS ID EST SVCCESIO: Ginák Poslaupnost Knížat a Králův Českých*, Praha 1602. – [XI] - 380 – 135 – [XII] – 396 – [II] – 429 – 265 – [XXXI] str.; 2° [6°]. Knihopis č. K06843. Text vývodu odkazuje zejména na pasáže ke Klenovským (s. 38–45) a též kapitoly o Kaplírích a o městu Klatovy.

51 Bohuslav Balbín, *Miscellaneorum Historicorum Regni Bohemiae...* Autor vývodu se odkazuje na konkrétní kapitoly dílů: Decadis I. Liber II. (1680) a VII. (1687), Decadis II. Liber I. (1687) a II. (Pars II. 1687).

52 Idem, *Epitome historica rerum Bohemicarum*, Praha 1673–1677. Autor vývodu se odkazuje na konkrétní strany kapitoly z dílů: Liber I., III., IV. a V. (1677).

53 Bohuslav Balbín, *Diva Montis sancti*, Praha 1665. Na hlavní text tohoto spisu se autor vývodu odkazuje jen jednou (kap. 1), ostatní odkazy jsou na jeho První přídátek (Auctarium I.), v němž bylo nebo mohlo být užito míst z kap. 2, 8 a 10. Explicitně se však odkazuje na kap. 1, 5 a 10, přičemž 5. je chybně za 8. Odkaz na 1. kap. (v níž jsou sice relevantní místa, ale prakticky bezvýznamná) je doplněn povšechným „etc.“, čímž je míněna kap. 2. a možná opět 8.

54 Václav Hájek z Libočan, *Kronyka Czeská Cum gracia et Priuilegio Regie Maiestatis*, Praha 1541, Strzedu po Swate[m] Lukassy [19. 10.]. – [XI] - CCCCLXXXIII - [XII] - [XXX] II.; 2°. Knihopis č. K02867. Vývod uvádí odkazy na události z let: 644, 712 (pro pasáž, kde je rok uveden, jde o chybný odkaz, míněny jsou roky 713, 723 a 847), 732, 743, 746, 770, 777, 778, 1425 (má být 1426 a 1427), 1432, 1442, 1466, 1521. V textu nejsou výslovně uvedeny další roky, které autor z Hájky zcela jistě použil: 751, 755, 776. Daly by se je jmenovat i jiné relevantní roky, na jejichž informace autor odkazuje jen povšechně (Teťín v různých letech začátkem 10. století a nejspíš i dvě zajetí Václava IV. v berounské lokalitě).

55 Georgius Grugerus, *Sacerrimae Memoriae Inclyti regni Bohemiae Coronae Februarius Inclyti Regni Bohemiae*, Praha 1668–1767. Autor vývodu se odkazuje vícekrát na 10. a 16. února, ale 10. je chybně, nejspíš chyba opisovače. Ve skutečnosti je všechno z 16. února.

56 Pavel Stránský, *Respublica Bohemiae*, Elzevir 1634. Ve vývodu jeden odkaz na 2. kap., s. 61, 67 „a jiné“. Převzatá událost je ovšem na s. 64–65 (ve vydání z roku 1643 na s. 68) a měla se dle Stránského odehrát roku 1467, nikoli 1466.

57 [Jan Florián Hammerschmidt], *Hystorye Klattowská, W Sedm Dju rozdělená*, Praha 1699. Také tato kniha musela být při zpracování vývodu použita vícekrát, ačkoli se na ni odkazuje jen v jednom konkrétním případě. Hammerschmidtovu předlohou byl spis Jana Klatovského z roku 1599, z něž čerpal i Balbín. Zdá se, že právě z něj pocházejí Balbínova a Hammerschmidtova spojení Hájkových bájných postav s Klenovskými.

58 Také stáří použitých literárních předloh doprovodného latinského textu (nejmladší Historie klatovská je z roku 1699) připouští, že původní text mohl vzniknout do roku 1709.

59 Některé procesy jednotlivých stupňů nobilitací byly přímou podmíněny nutností doložit rodovou erbovní pověst a důkazy starobylosti rodu, tak jak bylo řečeno v předchozích kapitolách.

60 Výzkum analógie provedla Petra Medříková.

61 Organizačně spadá pod pracoviště Územní památkové správy v Praze.

62 V systému značení památkové péče jsou původem Vrchotovy Janovice. Vysoký Chlumec je dobovou spádovou sběrnou.

63 Marie Zuzana Wratislavová byla dcera Vincence Wratislava z Mitrowicz († 1794) a Filipíny Novohradské z Kollowrat († 1800), narozena 1755, provdána za Jana Josefa Geržabecka z Geržabiny a Beglerbergu (hejtman čáslavského kraje, který byl povýšen do šlechtického stavu roku 1771). Kdy zemřela, není známo.

64 Pečetí v současnosti chrání dřevné schránky. Dvě z pečetí jsou silně poškozené.

65 Softwarový nástroj „Podrobnosti a vazby“ je implementovaný do jednoho z páteřních informačních systémů památkové péče NPÚ – systému centrální evidence mobiliárních fondů CastIS.

66 Genealogické vývody Morzinů (inv. č. KZ 2183) a velký nástěnný Vrtbů (inv. č. KZ 939, v 90. letech 20. století byl restituován, do expozice zámku Kozel je však dlouhodobě zapůjčen).

67 Štumbauer (pozn. 1).

68 Během výzkumu vzniklo značné penzum odborného materiálu, který hluboce rozšiřuje interpretace artefaktu, a tento článek je pouhým komparačním zlomkem získaných výsledků. Jednou z premis Památkového postupu je soustředění veškerého doprovodného materiálu do jednoho místa evidenční aplikace, kde je trvale k dispozici všem uživatelům a nehrozí rozpad původních, nepublikovaných podkladů výzkumu.

69 Petr Tybitancl (*1951 v Praze). Původním povoláním rytec. Heraldickou kresbu publikuje od roku 1968. Od 90. let 20. století se heraldice, genealogii a heraldické kresbě věnuje profesionálně. Vznikají jeho vrcholné práce. Kromě spolupráce s Klubem pro českou heraldiku, nebo Akademií heraldických nauk České republiky, zpracoval zakázky pro plejádu současných potomků šlechtických rodů. Vytvořil práce pro státní a regionální paměťové instituce, spolupracuje také s obcemi v oblasti obecních znaků. Jeho heraldické kresby jsou publikovány a prezentovány na různých koncipovaných výstavách. V roce 2014 byla uspořádána jeho samostatná autorská výstava na státním zámku Kozel.

70 Hrdinová (pozn. 4), s. 20.